

ФРАЗЕОЛОГІЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ

Забара Ю.

*(Сумський державний університет) Науковий
керівник - канд. філол. наук, доцент*

Кобякова І. К.

Важливим поняттям лінгвістики емоцій є "емоційне поняття" як "етнічно, культурно зумовлене, складне структурно- смислове, як правило, лексично та / або фразеологічно вербалізоване утворення, що базується на понятійній основі, охоплює, крім поняття, образ та оцінку, функціонально замінює людині в процесі рефлексії та комунікації безліч однопорядкових предметів, що викликають пристрасть як особливе ставлення до об'єктів довкілля".

У своїх роботах М. М. Шанський дає фразеологічним одиницям наступне визначення: Фразеологічна одиниця - це відтворена в готовому виді мовна одиниця, що складається із двох або більше ударних компонентів словного характеру, фіксована (тобто постійна) за своїм значенням, складом й структурою" [3, 9].

У кожної людини існує своє уявлення про емоційний світ, що утворює у свідомості емоційну концептосферу. За М. О. Красавським, концептосфера негативних емоцій, репрезентована засобами фразеології, впорядкована та ієрархічно організована сукупність емоційних одиниць, що знаходяться у складних структурно-смыслових та функціональних відношеннях, у ній сконцентровано відтворюється емоційна сфера буття соціуму. Емоційні концепти являють собою ментальні одиниці високого рівня абстракції, які відображають загальноуніверсальні й етноспецифічні знання та уявлення про емоційні переживання представників різних мовних спільнот.

Носії англійської та української мови користуються фразеологізмами переважно для вираження негативних емоцій. Носії англійської мови є більш стриманими, ніж представники української спільноти. Як показує емпіричний матеріал, складність організації емоційних одиниць як фрагмента картини світу відображає мінливий і комбінаторний характер негативних

емоцій - універсальну властивість емоційних переживань, відбиваючи результати емоційного досвіду носіїв досліджуваних лінгвокультур. Поняття *upset*, *disappointment*, *discouragement*, *panic* є етноспецифічними і характерні тільки для англійської фразеологічної картини світу.

Емоція гніву, яка визначається психологами як базова, тобто універсальна та поширена серед людей незалежно від культурно-маркованих традицій є домінантною для англійців та українців. Втім в англійській мові спостерігається незначна кількісна перевага фразеологічних одиниць, що вербалізують поняття *anger*, над відповідними українськими фразеологічними одиницями, а також в англійській мові зафіксовано більше синонімів у цій концептуальній групі. З цього випливає, що поняття *anger* являє собою домінанту поведінки, характерну для англійської лінгвокультури. Відмінні риси були зафіксовані в інших сегментах ядерної зони досліджуваних концептосфер. Група концептів зі спільним іменем *sadness* має значно менше фразеологічних одиниць, ніж сум в українській мові, окрім того, українська мова демонструє різноманітніший набір синонімічних засобів у цій групі. Такі розбіжності, очевидно, пояснюються складним і трагічним перебігом історичних подій, пов'язаних із становленням та розвитком українського народу, які певним чином формують менталітет нації. Концепти подив та страх, що є периферійними в українській мові, займають важливіше місце в англійській фразеологічній емоційній картині світу. Значна різниця простежується в об'єктивації переживань, пов'язаних з емоцією хвилювання.

Аналіз периферійної зони концептосфер негативних емоцій засвідчує наявність спільних та відмінних рис в об'єктивації цих концептів засобами фразеології досліджуваних мов. Однаково релевантним є концепт *grief* / горе в англійській та українській фразеологічних картинах світу зафіксовані розбіжності у продуктивності фразеологічних засобів актуалізації концептів периферійної зони репрезентують етнічно та культурно зумовлені уявлення про емоції англо- та українськомовних спільнот. концепти *embarrassment*, *annoyance*, *nervousness*, *humiliation*, *disgust*, *guilt* кількісно домінують над відповідними українськими концептами, що дозволяє зробити висновок про їхню більшу значущість у фразеологічній картині світу англійської мови. натомість в українській мові

концепти презирство, ненависть, тривога, осуд, шок, образа, нудьга, сором, заздрість, відчай постають більш кількісно представленими, ніж відповідні англійські концепти, що свідчить про вищу релевантність цих явищ емоційної сфери у фразеологічній картині світу представників українського мовного соціуму [2, 90].

Негативні емоції, що знаходять відображення у фразеологічних одиницях виражаються семами "emotion" та "feeling" в англійській мові: bring a lump to your throat - клубок застряв у горлі та "емоція" та "почуття" та в українській мові: серце розривається (надривається) - хто-небудь переймається якимсь почуттям (кохання, жалю, одчаю і т.ін.), також семами, які називають конкретні негативні емоції: a storm in a teacup - буря в склянці води; індикаторами негативної оцінки у тлумаченні фразеологічних одиниць: change colour 'blush, flush, or grow pale - змінитися в обличчі; збліднути; линути холодною водою - несподівано з'явитися, неприємно вразити кого-небудь, ремарками негативної оцінки: do someone's head - роздратовувати когось [1, 85].

Українська мовна картина виділяється наявністю значної кількості синонімічних концептів. Уявлення, пов'язані з емоціями смутку, розчарування, знеохочення, паніки, які в англійській мові вербалізуються концептами upset, disappointment, discouragement, panic, не об'єктивуються відповідними концептами в українській мовній картині світу.

Збіг досліджуваних концептосфер спостерігається в домінувальній ролі концептів anger/ гнів в емоційних фразеологічних картинах світу двох лінгвокультур. Проте, незважаючи на універсальність емоційних явищ, виявлені певні розбіжності. Концепти surprise та fear є релевантнішими для англійської фразеологічної картини світу, на відміну від української мови, де відповідні концепти подив та страх є периферійними. В українській мовній свідомості уявлення про емоції суму та хвилювання, репрезентовані концептами сум та хвилювання, є значно релевантнішими, ніж в англійській, що, вочевидь, пов'язано з історично-культурними фактами, які фіксуються у фразеології мови.

Семантична систематизація фразеологічних засобів, що вербалізують негативні емоції в обох мовах дослідження, виявляє складну структуру емоційних концептів. Ізоморфізм

мов набору спостерігається в наявності чотирьох універсальних семантичних груп, які називають різні аспекти переживання негативних емоцій: «негативний емоційний стан», «негативна емоційна дія», «негативне емоційне ставлення», «вираження негативної емоції». Аломорфізм мов зіставлення виявляється в тому, що в англійській мові фразеологічні засоби частіше репрезентують «негативний емоційний стан», а в українській мові, порівняно з англійською, - «вираження негативної емоції», «негативну емоційну дію».

Класифікація фразеологічних одиниць, що вербалізують негативні емоції, з погляду емотивності урахує різні параметри взаємодії мови й емоцій: номінацію, дескрипцію та вираження. Збіг між мовами виявляється у приблизно рівному співвідношенні фразеологічні одиниці дескриптивного типу, які в обох мовах набору є найменш численними. Етноспецифічні розбіжності в кодуванні емоцій представниками двох спільнот виявляються в тому, що англійці значно частіше звертаються до номінації негативних емоцій засобами фразеології, ніж українці, а для україномовної особистості характернішим, ніж для англосмовної, є вираження негативних емоцій.

Вивчення семантичної структури фразеологічних одиниць засвідчує наявність архісем та додаткових семантичних ознак, які містять різноманітну інформацію про переживання негативних емоцій. Набір спільних для досліджуваних мов семантичних компонентів розширюється в українській мові за рахунок національно-специфічних семантичних ознак: «зменшення / посилення ступеню інтенсивності», «образ життя людини», «перехід із негативного в позитивний емоційний стан», «усвідомлений вияв негативної емоції», які виявилися лакунарними в англійській мові.

В англійській мові продуктивнішими є фразеологічні одиниці зі структурою словосполучення. Вигукові фразеологічні одиниці та фразеологічні одиниці зі структурою речення частіше вживаються в українській мові.

Вивчення компонентного складу фразеологічних одиниць, що передають негативні емоції, свідчить про лінгвокультурологічну насиченість таких фразеологічних одиниць, оскільки у процесі фразеологічної номінації негативних емоцій використовуються лексеми, чіє первинне значення пов'язане з різними сферами життєдіяльності людини.

1. Кунін О. В. Фразеологія сучасної англійської мови / О. В. Кунін. - М.: Высшая школа, Дубна: Феникс, 1996 - 381 с.
2. Трофімова О. В. Фразеологічні одиниці на позначення негативної емоційної дії в англійській та українській мовах / за ред. І. К. Кобякова, О. Г. Ткаченко // Філологічні трактати. - 2010. - № 1'. - 154 с.
3. Шанський М. М. Фразеологія сучасної російської мови / М. М. Шанський - М.: Вища школа, 1985. - 160с.

Перекладацькі інновації : матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 1516 березня 2013 р. / Ред.кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.В. Ємельянова та ін. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 87-91.